

TACK FÖR ATT NI BURIT OSS

Hästen har länge varit en följeslagare på vår civilisations väg. Det faktum att den figurerar redan i grottmålningar vittnar om hur länge vi fascinerats av dessa djur, till en början kanske mest som villebråd, men så småningom också tämjdd. I den rollen har hästen fått anta en mängd olika skepnader och roller, där vi använt oss av dess styrka, snabbhet, uthållighet och ibland rent estetiska skönhet.

I utställningen *Den Sista Ölandshästen* kan vi följa en del av alla dessa roller genom hästens representation i konsten. Här finns de starka arbetshästarna som hjälpt oss dra tunga lass och ploga oändliga åkrar.

I Viola Gråstens verk *Bonde som Plöjer* kan man till exempel ana de många tusentals mil av plogfårar som hästarna dragit åt oss. Hästen och bonden har arbetat sig igenom en åker så stor att den fyller nästan hela tavlan. Bara allra högst upp ser man det arbetande paret fortsätta sitt Sisyfosarbete in i skymningen.

De många bruksföremål som Voxtorp Landsbygdsmuseum lånat ut till utställningen förstärker insikterna om vad arbetshästarna bidragit med och hur de gjort det möjligt för oss att bruka jorden på en skala som gjort sitt till för att föra oss framåt ekonomiskt.

Föremålen är även en påminnelse om en svunnen tid. Vem skulle idag känna igen ett par "sumpskor" för häst, eller kanske ens en foderpåse? För arbete i vissa marker var sumpskorna en nödvändighet, och foderpåsen något som användes dagligen, både på landsbygden och för vagnhästar i staden.

Även hästens roll som bärare av både föremål, människor och information är svår att överskatta. Från vagnshästarna som drar varor in till Paris i Nils Kreugers sketcher, till ponnyexpressen som var det snabbaste sättet att skicka ett meddelande mellan Atlant- och Stilla havskusten i USA tills telegrafan uppfanns, eller de första bussarna – alla dessa former av kommunikation och transport

hade varit omöjliga utan hästarna. Tack vare dem har vi kunnat förflytta både oss själva och information snabbare än vad våra egna två ben tillåter.

Men hästarnas styrka och snabbhet har gjort att de även fått följa oss genom de blodigare delarna av vår historia och många är de hästar som avbildats i militära scener. I utställningen har vi bland annat kunnat se de detaljerade akvarellerna med stiligt uniformerade husarer från Smålands regemente. Vi har även kunnat se dem ta del i det röriga och blodiga kaos som ett slag innebar. Kalmarkonstnären Carl Wahlboms *Slaget vid Stuhm* är bara ett exempel.

I Salla Tykkäs trollbindande film *Airs Above the Ground* har vi sett hästar utföra de svåraste dressyrörelserna som finns. Det är kanske inte så förvånande att de här rörelserna en gång utformades för att kunna användas i strid – ytterligare ett exempel på hur vi funnit vägar att använda hästens styrka för våra egna ändamål.

Att använda hästar i krigsföring känns kanske som en svunnen tid, men det ligger inte särskilt långt ifrån oss. Fortfarande under världskrigen användes ett stort antal hästar i krigsinsatserna. Över åtta miljoner hästar dog under första världskriget och även under andra världskriget användes många hundra tusen av dem.

Både historia och mytologi är fulla av hästnamn som lever vidare. Ludvig Löfgrens mäktiga hästhuvuden i glas är iögonfallande, och ett av dem får extra tyngd av namnet "Bukefalos", namnet på Alexander den Stores krigshäst, som fick en stad uppkallad efter sig när han stupade i strid. Över 2000 år senare har hans namn fortfarande betydelse och pondus.

Fördelarna som förknippas med att ha tillgång till en häst har gjort dem starkt kopplade till

hierarkier i våra samhällen. Här hemma i Sverige blev den första adeln de som var befriade från skatt mot att de kunde ställa en man och häst i full rustning till kungens förfogande. När hästar introducerades till nya delar av världen som resultat av européernas erövringar, hjälpte de till förändra kulturerna till mer hierarkiska sociala system. Hästens koppling till fördelar, rikedom och makt är associationer som förföljer ridsporten än idag och till viss del är Ölandshästens försvinnande en spegling av hierarkier. Den lilla hästen som var så användbar på Ölands karga alvar passade inte på militärens regementen och prioriterades bort av historien.

...OCH FÖR ATT NI FORTSÄTTER BÄRA

I ett allt mer urbaniserat samhälle skulle det vara lätt att förpassa hästens roll till historien. Det vore dock ett förhastat drag. Hästarnas roll i vårt samhälle fortsätter att utvecklas. De har blivit vår hobby, men även arbete och företagande som genererar intäkter. Enligt Jordbruksverkets senaste uppskattningar finns det ungefär 360 000 hästar i Sverige, vilket gör oss till det land efter Tyskland som har flest hästar per capita. Det betyder också att vi har fler hästar än mjölkkor i landet.

Hästar används inte längre som arbetskraft inom jordbruket, eller som krigsmateriel, men på många sätt har deras roll blivit än mer personlig nu än vad den tidigare varit. Sociologer och feminister har upptäckt ridskolorna och stallen som en plats där flickor och kvinnor får ta plats och i fred träna upp klassiskt "manliga" färdigheter som ledarskap i relation till andra och till levande djur. Detta reflekteras i Shiva Anoshirvanis konst som porträtterar flickor i starka maktposer och iklädda ridkläder och utrustning som ju kommit från det mycket

manligt militära. I dessa verk ifrågasätter och belyser konstnären också "vitheten" inom ridsporten.

Men förutfattade meningar om "rikemanssport" till trots, så används hästar nu inom verksamheter som når allt fler. Ridsporten är en av de största sporterna i landet för personer med funktionsnedsättningar och hästar och ridsport används nu till exempel även inom olika typer av rehabilitering.

Konstkollektivet Kultivators projekt med flyktningar och integration har bland annat betytt arbete med mod, kommunikation, ledarskap, balans och uppmärksamhet. Som flockdjur reagerar och svarar hästar på människors känslor och humör, dessutom har djuren fördelen att de aldrig dömer. Det gör dem mycket användbara inom psykoterapi och behandlingar av trauma.

I Den Sista Ölandshästen finns också verk som belyser detta. Signe Johannessens vackra film *Thank you for carrying* är både ett mycket personligt sätt för konstnären att bearbeta sitt eget förflutna och samtidigt en hyllning till hästen som vän och följeslagare. Genom historien har de avlastat oss och hjälpt oss att bära både våra fysiska och psykiska bördor.

Många av besökarna på Kalmar Konstmuseum har fastnat framför föremål som minner om en svunnen tid, Johan Karlssons mobila teckningsstudio Charette är ett exempel. Kanske säger det något om vår längtan till en lite mindre, lite långsammare och lite tryggare värld, med en närmare koppling till jord och hantverk än vad många av oss har idag.

Vi fortsätter också att skapa mytologi omkring våra hästar även i modern tid. Ett exempel är smyckena med några tagelstrån av den vackra arabhingsten Alladin som skapades efter hans död. Drottning Silvia har smycke nummer 1. En drottning och en vit hingst, precis som ur sagornas värld.

Hästar används inte heller inom modern krigsföring. Men i verk som Elisabeth Moritz *Min tyske morfar i Frankrike 1941* kommer hästarnas medverkan i kriget lite närmare oss själva. I gamla fotografier och berättelser ur våra egna fotoalbum och familjehistorier fortsätter hästarna att förmedla rollen de spelat i vår egen historia och länken de därigenom har till oss idag.

Och hästarna fortsätter att forma vår historia. När Alfred Nobels testamente skulle lagföras uppstod en konflikt mellan Sverige och Frankrike, där Nobel hade bott under stora delar av sitt liv. Men en fransk domstol fastställde att "där en man har sina hästar, där anser han själv att han har sitt hem". Alfred Nobels tre ryska Orlov-hingstar på Björkborns herrgård utanför Karlskoga blev alltså anledningen till att hans testamente genomfördes enligt svensk lag och Nobelpriset kunde bli verklighet.

Kanske är det innerst inne just den känslan av att "där hästarna är, där är hemma" som talar till oss genom historien, som ger oss sammanhang och styrka och som fortsätter ge hästen så stor betydelse för oss än idag.

– Isabel Mena-Berlin